

ΟΙ 350 ΛΕΞΕΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΙΑΣ ΕΞΕΓΕΡΣΗΣ

Η σημασία του καλέσματος Αμπντουλλάχ Οτσαλάν προς κατάπαυση του πυρός από το ΡΚΚ

Από το αντάρτικο ενάντια στην «ανυπαρξία» των Κούρδων προς την ιδέα της ειρηνικής λύσης του Κουρδικού



ΑΝΑΛΥΣΗ

ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΜΟΥΔΟΥΡΟΥ

Πώς μπορεί ένα κείμενο που δεν ξεπερνά τις 350 λέξεις να αποτελέσει ιστορικό ορόσημο; Μπορεί εφόσον αποτελεί το απόσταγμα μιας μεγάλης διαδικασίας αναζητήσεων που ξεκίνησε πριν από πολλά χρόνια. Ένα τέτοιο κείμενο είναι το γνωστό κάλεσμα του Αμπντουλλάχ Οτσαλάν, το οποίο δημοσιεύθηκε στις 27 Φεβρουαρίου 2025 υπό τον τίτλο «Κάλεσμα Ειρήνης και Δημοκρατικής Κοινωνίας». Μέσα σε 350 λέξεις, ο φυλακισμένος ηγέτης των Κούρδων κατάφερε να συμπυκνώσει τόσο την ιστορία των ένοπλων συγκρούσεων στην Τουρκία όσο και τη βασική κατεύθυνση που πρέπει να έχει το επόμενο στάδιο των πολιτικών διεκδικήσεων του κουρδικού κινήματος. Είναι γεγονός ότι το επίκεντρο της προσοχής των ΜΜΕ διεθνώς και στην Τουρκία προσανατολίστηκε στην απόφαση του Οτσαλάν να καλέσει σε πλήρη αφοπλισμό και αυτοδιάλυση την οργάνωση που ο ίδιος δημιούργησε το 1978. Ωστόσο είναι επίσης αλήθεια ότι η σημαντικότητα του κειμένου αυτού ξεπερνά το ζήτημα της διάλυσης του ΡΚΚ και επεκτείνεται σχεδόν σε όλα τα ανοιχτά ζητήματα του Κουρδικού ως ενός περιφερειακού προβλήματος.

Για περισσότερο από τέσσερις δεκαετίες το Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν (ΡΚΚ) ήταν στο επίκεντρο μιας από τις πολύπλοκες και σύνθετες συγκρούσεις σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή. Αποτέλεσε το βασικό πυρήνα ενός ολοκληρωμένου «σύμπαντος» του οποίου η

ένοπλη δράση ήταν μόνο ο «μικρόκοσμος». Αλλά για να κατανοήσει κάποιος το «μικρόκοσμο» της ένοπλης δράσης θα πρέπει να αντιληφθεί το μέγεθος του «μακρόκοσμου» του συγκεκριμένου κινήματος. Ενός μακρόκοσμου που περιλαμβάνει οργανώσεις, κόμματα, ιδεολογία, πολιτική, ΜΜΕ, διανοήση, λογοτεχνία και πολιτιστική παραγωγή, οικονομία, αλλά και ένα ολοκληρωμένο τρόπο ζωής.

Το πρόσφατο κάλεσμα του Οτσαλάν για αφοπλισμό και διάλυση της οργάνωσης δεν αποτελεί μια ξαφνική ρήξη με το παρελθόν. Αντίθετα αποτελεί το τελικό μέρος και προϊόν μιας μακράς διαδικασίας ιδεολογικού και πολιτικού μετασχηματισμού. Για πάνω από τέσσερις δεκαετίες, το ΡΚΚ ήταν ο βασικός φορέας και εκπρόσωπος της πιο ολοκληρωμένης ίσως ένοπλης εξέγερσης σε ολόκληρη την περιοχή. Ήταν την



Από το μαρξιστικό-λενινιστικό πρόγραμμα του 1978 και τη θέση για τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου Κουρδιστάν, κίνηση προς διεκδίκηση ενός πολιτικού μοντέλου αποκεντρωμένης διοίκησης και αυτονομίας



ίδια στιγμή ο βασικός φορέας της μετάβασης από το αντάρτικο που γεννήθηκε ως απάντηση στην άρνηση της ύπαρξης των Κούρδων προς την ενσωμάτωση σε πιο δημοκρατικές μορφές πολιτικής δραστηριότητας. Από το μαρξιστικό-λενινιστικό πρόγραμμα του 1978 και τη θέση για τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου Κουρδιστάν, ο Οτσαλάν και το ΡΚΚ κινήθηκαν σταδιακά προς την διεκδίκηση ενός πολιτικού μοντέλου αποκεντρωμένης διοίκησης και αυτονομίας των Κούρδων στην περιοχή. Το τελευταίο κάλεσμα λοιπόν αποτελεί την οριστικοποίηση όχι μόνο της αλλαγής των πολιτικών στόχων, αλλά και των μεθόδων προς την υλοποίησή τους. Ο αφοπλισμός και η διάλυση του ΡΚΚ επομένως δεν είναι ακριβώς το οριστικό τέλος μιας ιστορίας, αλλά μάλλον μια νέα αρχή σε μια επίσης μακρά και δύσκολη διαδικασία ουσιαστικής επίλυσης του Κουρδικού προβλήματος.

► Ιστορικό πλαίσιο και η εξέλιξη της πολιτικής σκέψης Οτσαλάν

Το ΡΚΚ ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 1978 και το πρώτο του πολιτικό πρόγραμμα ονομάστηκε «Μανιφέστο – Ο δρόμος της επανάστασης στο Κουρδιστάν». Στο συγκεκριμένο κείμενο είναι έντονες οι μαρξιστικές και λενινιστικές έννοιες, αποτέλεσμα τόσο των επιλογών αυτού του μέρους της κουρδικής Αριστεράς, όσο και των συνθηκών της εποχής ίδρυσης του ΡΚΚ. Στο κείμενο περιγράφεται η κοινωνική και ταξική διάρθρωση της κουρδικής κοινωνίας, προωθείται μια υλιστική αντίληψη για την ιστορία, ενώ υιοθετείται η έννοια της αποικιοκρατίας για να περιγράψει την εξουσία του τουρκικού κράτους στις κουρδικές περιοχές. Πο-

Κρίσιμο το επόμενο χρονικό διάστημα για

Οι αντιδράσεις της κοινωνίας και ιδιαίτερα των Κούρδων απέναντι στο πολιτικό μήνυμα Οσάλάν δε θα μπορούσαν παρά να είναι ανάμεικτες. Ο βασικός λόγος βρίσκεται τόσο στις αλλαγές που βιώνει η κουρδική κοινωνία στο σύνολο της (όπως άλλωστε και η τουρκική), όσο και στις δύσκολες μνήμες ενός πολέμου που διαρκεί τόσες δεκαετίες. Ένα πολύ σημαντικό μέρος των Κούρδων στην Τουρκία και όχι μόνο, είχε αναγάγει τον Οτσαλάν σε μια σχεδόν μυθική προσωπικότητα. Την 27η Φεβρουαρίου 2025, έστω και μέσα από τη φωνή κάποιων άλλων, ήταν ενώπιόν τους και μάλιστα σηματοδοτώντας το τέλος μιας ολόκληρης εποχής της κουρδικής ένοπλης εξέγερσης. Η στιγμή ήταν βέβαιο ότι θα ήταν συναισθηματική. Για δεκάδες χιλιάδες ίσως και εκατομμύρια Κούρδων το κάλεσμα

Η σημασία της στιγμής και το άμεσο μέλλον

του ιστορικού τους ηγέτη ήταν μια ρήξη με το δικό τους παρελθόν. Ήταν μια έντονη διαφοροποίηση σε σχέση με τις αφηγήσεις, τη συλλογική μνήμη και τις νοοτροπίες που συνεχίζουν να καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό το παρόν και την καθημερινότητά τους. Για πολλές γενιές Κούρδων άλλωστε το ΡΚΚ δεν ήταν μόνο ένα πολιτικό κόμμα, ούτε και μόνο μια ένοπλη οργάνωση ανταρτών. Ήταν πολύ περισσότερο ένα βασικό, πρωταρχικό πλαίσιο μέσα από το οποίο κατανοούνταν, φιλτράρονταν και τύγχαναν διανοητικές επεξεργασίες όλες οι πολιτικές και κοινωνικές διαδικασίες. Ήταν και παραμένει λοιπόν

ένας ολόκληρος «κόσμος» μέσα από τον οποίο οι υποστηρικτές του αλλά και οι αντίπαλοι του, μπορούσαν να έχουν κάποιες σταθερές επικοινωνίας και αντιπαράθεσης.

Το ΡΚΚ λοιπόν μπορεί να ανακηρύξει την αυτοδιάλυση του στο επόμενο συνέδριο, αλλά η Άγκυρα, ίσως και ολόκληρη η περιοχή, συνειδητοποιεί ότι το πολιτικό και ιδεολογικό υπόβαθρο παραμένει ζωντανό και βασικό χαρακτηριστικό μεγάλων μερών των κοινωνικών δυνάμεων σε Τουρκία, Ιράκ, Ιράν και Συρία. Έστω και αν προς το παρόν η κυβέρνηση Ερντογάν δεν έχει τοποθετηθεί ολόκληρα για το μέλλον αυτής της διαδικασίας, είναι βέβαιο ότι παρασκηνακά οι προετοιμασίες υλοποιούνται.

Γιατί πέραν από το ζήτημα του αφοπλισμού και της διάλυσης του ΡΚΚ, υπάρ-

χουν τα υπόλοιπα πολιτικά θέματα που αναμένεται να αγγίξουν τον πυρήνα της εξουσίας του τουρκικού κράτους. Η ένοπλη μορφή της κουρδικής εξέγερσης μπορεί να φτάνει στο τέλος της, όμως «κληρονομεί» στην πολιτική διαπραγμάτευση που θα ακολουθήσει τα κεντρικά διλήμματα του ανταρτισμού του κράτους της Τουρκίας. Είναι γεγονός ότι η δράση του ΡΚΚ αποτέλεσε πολλές φορές το εύκολο δικαιολογητικό για τον περιορισμό της δημοκρατίας στη χώρα. Είναι επίσης αλήθεια ότι οι κουρδικές διεκδικήσεις επηρέασαν τον τρόπο λειτουργίας, το ιδεολογικό περιεχόμενο, τη «φύση» του τουρκικού κράτους, ακόμα και ένα πολύ σημαντικό μέρος της εξωτερικής του πολιτικής. Όλα αυτά σταδιακά τα επόμενα χρόνια θα πρέπει να αλλάξουν. Παράλληλα, ο τρόπος με τον οποίο το τουρκικό κράτος



Το μεγαλύτερο επίτευγμα ήταν η αυτονομία των Κούρδων στη β. Συρία

Ένα από τα χαρακτηριστικότερα νέα στοιχεία που υιοθετήθηκαν στις αναζητήσεις Οτσαλάν ήταν και το ιδιαίτερο βάρος που δόθηκε στη χειραφέτηση της γυναίκας. Η χειραφέτηση της γυναίκας και η ισότητα των φύλων καθιερώθηκαν ως προϋπόθεση για την κοινωνική αλλαγή και όχι ως αποτέλεσμα της κοινωνικής αλλαγής. Αυτή η μορφή γυναικείας χειραφέτησης προορίζεται να αντικαταστήσει τις θρησκευτικές και φυλετικές μορφές της παραδοσιακής κουρδικής κοινωνίας που καταπιέζουν τις γυναίκες μέσα από την έννοια της «τιμής».

Σε αυτό το πλαίσιο, ο Οτσαλάν υπογράμμισε ότι το επίπεδο της ελευθερίας των γυναικών καθορίζει το επίπεδο της ελευθερίας της κοινωνίας στο σύνολό της. Αξίζει να σημειωθεί ότι η μεγαλύτερη και πιο ουσιαστική επιτυχία του νέου προγράμματος ήταν η κουρδική αυτονομία στη βόρεια Συρία. Εκεί ήταν που για πρώτη φορά εφαρμόστηκε ολοκληρωμένα το πρόγραμμα του 2005 και αποτελεί μέχρι σήμερα το εναλλακτικό μοντέλο για ολόκληρη την περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Λιτικός στόχος αυτού του προγράμματος, όπως είναι γνωστό, ήταν η ίδρυση του ανεξάρτητου Κουρδιστάν. Η θεωρία σε γενικές γραμμές βασίστηκε στη σύνθεση του μαρξισμού με τις εμπειρίες των αντιαποικιακών κινήσεων του 20ου αιώνα.

Ωστόσο μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, το PKK και ο Οτσαλάν εξαναγκάζονται να απαντήσουν στα νέα διλήμματα και να υιοθετήσουν ένα νέο πολιτικό πρόγραμμα. Ιδιαίτερα μετά τη σύλληψη του το 1999, ο Οτσαλάν αρχίζει να επεξεργάζεται πιο ολοκληρωμένα τις θέσεις για τη δημοκρατική συνομοσπονδιοποίηση, στο κέντρο της οποίας ήταν η ενίσχυση της τοπικής εξουσίας και η περιφερειακή συνεργασία. Αυτό το νέο παράδειγμα στηρίχθηκε σε μορφές άμεσης δημοκρατίας, μακριά από τις κρατικές δομές και με έμφαση στην ισότιμη συμμετοχή όλων των διαφορετικών εθνοθρησκευτικών ομάδων πληθυσμού της περιοχής. Στο πλαίσιο του νέου παραδείγματος, προωθήθηκε έντονα η ιδέα ότι το PKK θα έπρεπε να διακηρύξει το τέλος της ένοπλης του δραστηριότητας.

Αποποίηση εθνικού κράτους- ναι σε εθνική ταυτότητα

Το νέο παράδειγμα υιοθετήθηκε ως πολιτικό πρόγραμμα στη Διακήρυξη της Δημοκρατικής Συνομοσπονδιοποίησης του Κουρδιστάν και στη δημιουργία της Ένωσης των Κοινοτήτων του Κουρδιστάν (KCK) το 2005. Η διακήρυξη καλούσε στη δημιουργία μιας συνομοσπονδιακής συνεργασίας χωρίς σύνορα και των τεσσάρων κουρδικών περιοχών. Στο γενικότερο πλαίσιο του νέου πολιτικού προγράμματος οι Κούρδοι δε θα πρέπει να διεκδικούν το δικό τους εθνικό κράτος αλλά ένα νέο



πολιτικό σύστημα που να βασίζεται στη διασφάλιση των πολιτικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των διαφορετικών εθνοθρησκευτικών και εθνοτικών ομάδων πληθυσμού της περιοχής. Το εθνικό κράτος απορρίπτεται επειδή σύμφωνα με το νέο παράδειγμα αποτελεί μηχανισμό καταπίεσης ενός λαού ενάντια σε ένα άλλο λαό. Δεν απορρίπτεται η ιδέα της εθνικής ταυτότητας, αλλά μπαίνει εντός της ιδέας για ένα δημοκρατικό έθνος που χαρακτηρίζεται από την αρχή της ισότιμης πολιτικής συμμετοχής.

“Ο αφοπλισμός και η διάλυση του PKK δεν είναι ακριβώς το οριστικό τέλος μιας ιστορίας αλλά μάλλον μια νέα αρχή

τον εκδημοκρατισμό της Τουρκίας

Η ένοπλη εξέγερση «κληρονομεί» στην πολιτική διαπραγμάτευση τα κεντρικά διλήμματα του αυταρχισμού του κράτους της Τουρκίας

ανταλαμβανόταν το Κουρδικό πρόβλημα ήταν και μια από τις βασικές αιτίες των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων που για πολλές δεκαετίες βίωσαν οι νοτιοανατολικές – κουρδικές περιοχές της χώρας. Η οικονομική πτωχή λοιπόν είναι ακόμα κάτι που αναμένεται να εισέλθει στη σφαίρα των μελλοντικών αλλαγών. Το σημαντικότερο ίσως σημείο που

προκύπτει ως εκκρεμότητα από το κάλεσμα Οτσαλάν είναι ο τρόπος και το περιεχόμενο των διαπραγματεύσεων για την επίλυση του Κουρδικού. Έστω και αν αυτή τη στιγμή η προτεραιότητα της τουρκικής κυβέρνησης περιορίζεται στη διασφάλιση της διάλυσης του PKK, εντούτοις γνωρίζει πολύ καλά ότι το επόμενο χρονικό διάστημα θα είναι κρίσιμο σε ό,τι αφορά στα ζητήματα εκδημοκρατισμού που έχουν ήδη ανοίξει. Το 2025 για την Τουρκία μάλλον θα είναι μια από εκείνες τις περιόδους – παραδείγματα που θα απαντήσουν τα ερωτήματα εάν μια αυταρχική εξουσία μπορεί όντως τελικά να αποδεχθεί δημοκρατικές λύσεις και προοπτικές.

*Επικουρος Καθηγητής, Τμήμα Τουρκικών και Μεσανατολικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Κύπρου

